

Naslov izvornika
Annie Ernaux
Mémoire de fille

copyright © Éditions Gallimard, Paris, 2016.
Sva prava pridržana.
copyright © za hrvatsko izdanje Naklada OceanMore

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige
ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku
bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

Nakladnik
Naklada OceanMore d.o.o.
info@oceanmore.hr
www.oceanmore.hr

Za nakladnika
Gordana Farkaš-Sfeci

Urednica
Nataša Medved

Zagreb, svibanj, 2022.
prvo izdanje

ISBN 978-953-332-141-7

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 001136463.

ANNIE
ERNAUX

DJEVOJAČKE
USPOMENE

S francuskoga prevela
Vlatka Valentić

oceanmore

I know it sounds absurd

Please tell me who I am

Supertramp

“Još nešto”, reče ona. “Ne sramim se ničega što sam učinila. Nije nikakva sramota nekoga voljeti i to reći.”

To nije bila istina. Sram zbog vlastite predaje, zbog onog pisma, neuzvraćene ljubavi, grist će je i peći do kraja života. (...)

Na kraju krajeva, očito nije bilo baš tako bolno: svakako ne toliko da ne bi mogla trpjeti u potaji da se ničim ne odaš. Sve je to bilo iskustvo i to je bilo ljekovito. Sad bi mogla napisati knjigu pa da ti on u njoj bude jedan od likova; ili bi se mogla ozbiljno posvetiti glazbi; ili bi se mogla ubiti.

Rosamond Lehmann, *Otresitost*

Ima osoba koje podlegnu tuđoj stvarnosti, onomu kako drugi govore, križaju noge, pale cigaretu. Padnu u njihovu klopku. Jednog dana, bolje rečeno jedne noći, pomete ih žudnja i volja jednoga jedinog Drugoga. Tu im vlastiti doživljaj sebe iščezne. Rasplinu se i promatraju svoj odraz, kako se ponaša i pokorava nošen neznanom strujom događaja. Uvijek kaskaju za voljom Drugoga. Ona je uvijek korak ispred njih. Nikad je ne sustignu.

Nema tu ni predaje ni pristanka, samo zaprepaštenje pred stvarnošću, gdje si osoba jedva može reći “što mi se to događa” ili “to se događa meni”: međutim, njezino ja tu više ne postoji, ili se već promijenilo. Postoji samo Drugi, koji vlada situacijom, gestama, trenutkom koji slijedi i koji samo on unaprijed zna.

Onda Drugi ode, prestali ste mu se sviđati, više mu niste zanimljivi. Ostavi vas sa stvarnošću, primjerice s umrljanim gaćicama. Dalje se bavi samo svojim stvarima. Vi ostajete sami s navikom da se pokoravate, već ste je stekli. Sami u vremenu bez gospodara.

Sad će vas i drugi drugi bez po muke obrlatiti i uskočiti u vašu prazninu, ništa im ne odbijate, praktički ih niste svjesni. Čekate Gospodara, da vas barem još jednom milostivo

dodirne. Jedne noći to učini, kao apsolutni vladar kojeg ste cijelim bićem zazivali. Sutradan ga više nema. Nema veze, sad vam nada da ćete se ponovno sastati daje razlog za život, da se odijevate, usavršavate, polažete ispite. Vratit će se i vi ćete ga ovaj put biti dostojni, štoviše, neće moći doći k sebi koliko se ljepotom, znanjem i samouvjerenošću razlikujete od neugledne osobe koja ste nekoć bili.

Sve što činite, činite za Gospodara kojeg ste sebi potajice izabrali. No dok radite na vlastitu osjećaju veće vrijednosti, niste ni svjesni da se neumoljivo udaljavate od Gospodara. Sagledate vlastitu ludost, više ga nikad ne želite vidjeti. Kunete se da ćete sve zaboraviti i da to nikad nikomu nećete spominjati.

Bilo je meteorološki nimalo osobito ljeto, ljeto povratka generala de Gaullea, novog franka i još jedne nove Republike, Pelé je osvojio prvenstvo svijeta u nogometu, Charly Gaul pobijedio je na Tour de Franceu, a Dalida je pjevala *Moja je priča priča o jednoj ljubavi*.

Golemo ljeto kakva vam ljeta budu do dvadeset pete godine, prije nego što se sažmu u kratka ljeta koja teku sve brže i brže, a sjećanje ih brka tako da pamтите samo senzacionalna ljeta suše i pasje vrućine.

Ljeto 1958.

Kao i prethodnih ljeta, manji dio mladih, oni najimućniji, s roditeljima su otputovali na sunce Azurne obale, dok su se pak oni jednako imućni koji su pohađali gimnaziju ili Školu svetog Jean-Baptistea de La Sallea ukrcali na trajekt u Dieppeu da usavrše mucav engleski koji su šest godina učili

iz priručnika a da ga nisu ni beknuli. Dotle su se gimnazijalci, studenti i učitelji koji su imali duge praznike i malo novca otišli brinuti za djecu u kolonijama kojih je u Francuskoj bilo posvuda, po vlastelinstvima, pa čak i u dvorcima. Kamo god pošle, djevojke bi u kovčeg pakirale paket jednokratnih higijenskih uložaka i s mješavinom zebnje i žudnje pitale bi se hoće li tog ljeta prvi put spavati s momkom.

Tog su ljeta tisuće ročnika iz Francuske otišle u Alžir ondje uspostaviti red i mnogi su se prvi put našli daleko od kuće. U desetcima pisama pripovijedali su o vrućini, o planinama zvanim džebel i selima zvanim duar, o nepismenim Arapima koji ni poslije sto godina okupacije ne govore francuski. Slali su fotografije na kojima nose kratke hlače i smiju se s prijateljima u suhu i krševitu krajoliku. Izgledali su kao izviđači na ekspediciji, čovjek bi rekao da su na odmoru. Djevojke nisu momke ništa pitale, kao da oni nemaju veze s “obračunima” i “zasjedama” koji se spominju u novinama i na radiju, nego se to tiče nekih drugih ljudi. Mislile su kako je naravna stvar da momci obavljaju svoju mušku dužnost i da – kružile su priče – tjelesne potrebe zadovoljavaju na vezanim kozama.

Došli bi na dopust, donijeli bi ogrlice, Fatimine ruke i bakreni pladanj pa bi ponovno otišli. Pjevali su “Kad vojnom roku dođe kraj” na melodiju Bécaudove pjesme *Kada dođe kiša*. Naposljetku su se vratili kućama diljem Francuske i morali su naći druge prijatelje, koji nisu bili u alžirskom zaletu, koji nisu spominjali ni felahe ni arapsku žgadiju, nisu iskusili rat. Sami se pak nisu snalazili, ušutjeli su. Nisu znali jesi li učinili dobro ili zlo, trebaju li se ponositi ili sramiti.

Njezinih fotografija iz ljeta 1958. nema.

Čak ni s rođendana, osamnaestoga, koji je proslavila ondje, u koloniji – kao najmlađa od svih voditelja i voditeljica – rođendana koji joj je pao na slobodan dan pa je tog popodneva u gradu stigla kupiti boce pjenušca, piškote i kekse Chamonix s marmeladom od naranče, no samo je šaćica kolega svratila u njezinu sobu da nešto popiju i gricnu i brzo su nestali – možda je već postala nepoželjna ili samo nezanimljiva jer u koloniju nije donijela ni ploče ni gramofon.

Pamti li tu djevojku itko od ljudi s kojima se družila u ljetu 1958. u koloniji S. u departmanu Orne? Vjerojatno ne.

Zaboravili su je kao što su zaboravili jedni druge kad su se krajem rujna svi raštrkali i vratili se u svoje gimnazije, učiteljske i medicinske škole i škole za tjelesnu kulturu, ili su ih pozvali u vojsku u Alžir. Većina je bila zadovoljna jer su im se praznici provedeni u bavljenju djecom novčano i moralno isplatili. No nju su vjerojatno zaboravili brže nego ostale, poput kakve anomalije, poremećaja, povrede zdrava razuma – nečega smiješnog čime bi si bilo glupo opterećivati pamćenje. Nema je u njihovim uspomenama na ljetu 1958., koje se danas možda svode na mutne obrise na neodređenoj pozadini, ili na *Crnce u tunelu*, što im je tog ljeta bio omiljen vic, kao i *Suha krpa na dnu mora*.

Nestala je iz svijesti drugih, iz svih onih svijesti koje su se upravo tog ljeta preplele upravo na tome mjestu u departmanu Orne, iz svijesti drugih koji su ocjenjivali tuđe postupke i ponašanja, tuđe tjelesne draži, draži njezina tijela. Koji su joj sudili i odbijali je, slijegali ramenima ili kolotali očima kad bi čuli njezino ime, od kojeg je pak jedan od njih sklepaio igru riječima pa se time kočoperio: *Komu sviraju Annieni akordi* (pjevačica Annie Cordy, ha ha!).

Nepovratno su je zaboravili, stopili su se s francuskim ili nekim drugim društvom negdje drugdje u svijetu, sklopili brakove, razveli se, ostali sami, djedovi i bake u mirovini, sjede ili obojene kose. Tko bi ih više prepoznao.

I ja sam tu djevojku htjela zaboraviti. Istinski je zaboraviti, tako da više ne želim pisati o njoj. Da više ne mislim kako moram pisati o njoj, o njezinoj žudnji, ludilu, gluposti i ponosu, njezinoj gladi i krvi koja joj je presušila. Nikad nisam uspjela.

Vječno je spominjem u svom dnevniku, kao “djevojku iz S.-a”, “djevojku iz pedeset osme”. Već dvadeset godina među ideje za buduće knjige bilježim “pedeset osma”. Taj tekst vječno nedostaje. Vječno se odgađa. Neopisiva je rupa.

Nikad nisam dospjela dalje od nekoliko stranica, osim jednom, jedne godine kad se kalendar poklopio s kalendarom 1958. točno u dan. U subotu 16. kolovoza 2003. počela sam pisati: “Subota, 16. kolovoza 1958. Na sebi imam traperice koje sam za pet tisuća franaka otkupila od Marie-Claude, koja ih je kupila u Eldi u Rouenu za deset tisuća, i pletenu majicu bez rukava na plavo-bijele vodoravne pruge. Tu posljednji put imam svoje tijelo.” Nastavila sam pisati iz dana u dan, brzo, nastojeći da se datum dana kad pišem točno podudara s datumom dana iz 1958., o kojem bih zbrda-zdola bilježila sve pojedinosti koje bi isplivale na površinu. Kao da mi je to svakodnevno obljetničko pisanje bez prekida bilo najbolji način da dokinem međuvrijeme od četrdeset pet godina, kao da mi je na račun toga točnog poklapanja datuma pisanje dalo tako jednostavan i izravan pristup onom ljetu i ja samo prelazim iz jedne prostorije u drugu.

Uskoro sam u pisanju počela zaostajati za događajima jer se bujica riječi i slika počela neobuzdano granati u svim smjerovima. Nikako da vrijeme iz ljeta 1958. sabijem u rokovnik iz 2003., neprestano mi se prelijevalo. Što sam dalje išla, bila sam svjesnija da zapravo ne pišem. Bilo mi je jasno da te stranice inventara treba prevesti u neko drugo stanje, no nisam znala u koje. Nisam ga ni tražila. U biti sam se predala čistom užitku raspakiravanja uspomena. Odbijala sam bol oblikovanja. Odustala sam nakon pedeset stranica.

Prošlo je više od deset godina i još jedanaest ljeta pa se broj godina od ljeta 1958. popeo na pedeset pet, uz popratne ratove, revolucije, havarije u nuklearnim elektranama, sve što se već zaboravlja.

Pređa mnom se vrijeme krati. Silom prilika doći će posljednja knjiga, kao što ti dođe posljednji ljubavnik, posljednje proljeće, samo što ih ni po čemu ne možeš prepoznati. Progoni me pomisao da bih mogla umrijeti da nisam pisala o “djevojci iz pedeset osme, kako sam je vrlo brzo počela zvati. Jednog se dana više neće imati tko sjećati. Iskustvo upravo te i nijedne druge djevojke ostat će neobjašnjeno i uzalud proživljeno.

Nijedan mi se drugi spisateljski projekt ne čini tako – ne bih rekla ni bjelodanim ni novatorskim, a ponajmanje sretnim, nego životno važnim, u stanju da me izdigne iznad vremena. Predodžba o pukom “uživanju u životu” nepodnošljiva mi je jer mi svaki trenutak bez spisateljskog projekta izgleda kao posljednji.

Ushićuje me pomisao da se samo ja toga sjećam, što vjerujem da je istina. Kao da imam neku vrhovnu vlast, neku neprijepornu premoć nad ostalima iz ljeta pedeset osme, koju mi je podarila sramota vlastitih žudnji, bezumnih snova na

ulicama Rouena, krvi koja mi je s osamnaest godina presušila kao starici. Slavno sjećanje srama, podrobnije, neumoljivije od bilo kojega drugog. Ono osobito sjećanje kojim te, sve u svemu, obdari sramota.

Shvaćam da sam sve ovo dosad napisala da otklonim ono što me koči i ne dopušta mi da idem dalje, kao u ružnim snovima. Da ublažim šok početka, skoka na koji se spremam kako bih se ponovno sastala s djevojkom iz pedeset osme i sa svima ostalima, da bih ih ponovno smjestila u ljeto godine koja nam je danas dalja nego što je pedeset osme bilo ljeto 1914.

Gledam crno-bijelu fotografiju za isprave zalijepljenu u đaćku knjižicu koju je Internat svetog Mihovila u Yvetotu izdao povodom mature, za *klasični smjer C*. Vidim portret iz poluprofila, pravilan oval lica, ravan nos, nježno istaknute jagodice, široko čelo na koje – vjerojatno da ga snize, no ispada neobično – s jedne strane padaju kovrčave šiške, dok s druge ima uvojak na sljepoočnici. Ostatak tamnosmeđe kose zadignut je i skupljen u punđu na zatiljku. Na usnama je tračak osmijeha koji bismo mogli opisati kao blag ili tužan, ili blag i tužan. Tamni pulover s ruskim ovratnikom i raglan rukavima djeluje strogo i uplošnjava je poput sutane. Sve u svemu, ljupka djevojka s lošom frizurom, koja se doima krotkom, ili kao mrtvo puhalo, a danas bismo joj dali više od sedamnaest godina koliko ima.

Što djevojku na slici duže gledam, sve mi se više čini da ona gleda mene. Je li ta djevojka ja? Jesam li ja ona? Da bih bila ona, morala bih

- znati riješiti zadatak iz fizike i kvadratnu jednadžbu
- čitati integralne romane koji svakog tjedna izlaze u časopisu *Ugodne večeri*.

- sanjati o tome da napokon odem na tulum
- biti za da Alžir ostane francuski
- osjećati kako me posvuda prate majčine sive oči
- ne čitati još ni Simone de Beauvoir ni Prousta ni Virginiju Woolf ni itd.
- zvati se Annie Duchesne.

Naravno, ne bih smjela znati ništa o budućnosti, o ljetu pedeset osme. Morala bih u isti mah zaboraviti i vlastitu životnu priču i svjetsku povijest.

Djevojka s fotografije nije ja, ali nije ni izmišljen lik. Ni o kome drugom na svijetu ne posjedujem tako široko, neiscrпно znanje na osnovi kojeg, primjerice, mogu reći

- da se za fotografiju u knjižici slikala kod fotografa na Općinskom trgu u društvu najbolje prijateljice Odile, jednog popodneva u veljači u vrijeme praznika
- da su joj za kovrčice na čelu zaslužni uvijači koje nosi noću, a za blag pogled kratkovidnost – skinula je naočale debelih stakala
- da u lijevom kutu usana ima ožiljak u obliku pandže – na fotografiji se ne vidi – posljedicu pada na krhotinu boce kad je imala tri godine
- da je pulover kupila kod Delhoumea, galantera na veliko iz Fécampa koji majčin dućan opskrbljuje čarapama, potrepštinama za školu, kolonjskom vodom itd.: njegov trgovački putnik dvaput na godinu raspakira kovčege s uzorcima na stolu u kafiću i taj joj se debeli trgovački putnik u odijelu s kravatom zamjerio kad je jednom prilikom primijetio da je imenjakinja popularne pjevačice, one koja pjeva *Kaubojevu kćer*, Annie Cordy.

I tako dalje u beskraj.

Nitko mi drugi, da tako kažem, ne prožima sjećanje kao ona. I samo si na temelju njezina sjećanja mogu predočiti svijet iz pedesetih godina, muškarce u lovačkim kaputima i s beretkama, Citroëne s prednjim pogonom, *Snježnu zvijezdu*, zločin župnika iz Uruffea, Fausta Coppija i orkestar Claudea Lutera – vidjeti ljude i stvari s pečatom onovremene stvarnosti. Djevojka s fotografije mi je neznanka koja mi je u baštinu ostavila svoje sjećanje.

No ipak ne mogu reći da više nemam nikakve veze s njom, ili da nemam veze s osobom u koju će se na ljeto pretvoriti, sudeći prema tomu kako su me duboko potresli romani *Divno ljeto* Cesarea Pavesea i *Otresitost* Rosamond Lehmann, kao i filmovi koje sam imala potrebu popisati prije nego što sam počela pisati:

Wanda, U slučaju nesreće, Sue, Djevojka s kovčegom i Nakon Lucije, koji sam gledala prošlog tjedna.

Svaki put bude mi kao da me djevojka s ekrana otme, kao da više nisam današnja žena, nego ona, djevojka iz ljeta pedeset osme. Ona me preplavi, zadrži mi dah, nakratko mi se čini da više ne postojim izvan ekrana.

Ta djevojka iz 1958., koja je i nakon pedeset godina u stanju isplivati tako da se ja urušim, očito je skriveno i nepopustljivo prisutna u meni. Ako je, kao što rječnik kaže, stvarno ono što djeluje i što ima posljedice, ta djevojka nije ja, ali u meni jest stvarna. Svojevrсна *stvarna prisutnost*.

Bih li u tom slučaju djevojku iz pedeset osme i ženu iz 2014. trebala stopiti u jedno “ja”? Ili ću ih razdvojiti, što možda nije najtočnije – procjena je subjektivna – ali nema veće pustolovine, pa će mi prva biti “ona”, a druga “ja”, tako da odem što dalje u prikazu činjenica i postupaka? I to što

okrutnije mogu: kao ljudi koje kroz vrata čuješ kako razgovaraju o tebi i spominju te kao “nju” ili “njega”, i u tom ti se času učini da umireš.

Nju, Annie Duchesne, čak i bez fotografije vidim kako se u S.-u iskrcava iz vlaka iz Rouena u rano popodne 14. kolovoza. Kosu je skupila u francusku punđu. Nosi dioptrijske naočale koje joj smanjuju oči, no bez njih se kreće kao kroz maglu. Na sebi ima tamnomodri tričetvrt kaput – svoj bež hubertus otprije dvije godine, skraćen i obojen, te ravnu suknju od debela tvida – također prekrojenu, i mornarski pulover na pruge. U ruci joj je sivi kovčeg – bio je nov kad je prije šest godina s ocem putovala u Lourdes i odonda nije bio u uporabi – i plavo-bijela vrećasta plastična torba, koju je prethodnog tjedna kupila na tržnici u Yvetotu.

Kiša koja je tijekom cijelog putovanja tukla prozore odjeljka prestala je. Granulo je sunce. Njoj je prevruće u vunenom tričetvrt kaputu i zimskoj suknji. Vidim provincijalku iz srednjeg sloja, visoku i krepku, knjiški tip, u “rukom šivanoj” odjeći od trajnih, kvalitetnih tkanina.

Kraj nje vidim niži, plećat lik “dotjerane” pedesetogodišnjakinje u kostimu, ride ondulirane kose, koja autoritativno diže glavu. Vidim svoju majku, mješavinu tjeskobe, sumnje i nezadovoljstva na njezinu licu, uobičajeno držanje majke koja “motri kao kobac”.

Znam što djevojka u tom času osjeća i da ima samo jednu želju: da se majka pokupi, da sjedne u vlak u suprotnom smjeru. U njoj sve kuha od ogorčenja i sramote što je vide s majkom – koja joj nije dala da putuje sama pod izgovorom

da mora presjedati u Rouenu – što u koloniju dolazi u pratnji kao klinka, a za petnaest će dana navršiti osamnaest godina i zaposlili su je kao voditeljicu.

Vidim je, ne čujem je. Ne postoji nikakva snimka moga glasa iz 1958., a sjećanje riječi koje smo sami izgovarali transkribira bezvučno. Nemoguće je reći jesam li još otezala kao Normandani, iako sam zacijelo bila uvjerena da sam se, u usporedbi sa svim svojim precima, ja tog naglasaka riješila.

Što mogu reći o toj djevojci netom prije nego što vozač iz kolonije zaustavi auto ispred kolodvora, prije nego što ona pohrli prema njemu na brzinu poljubivši majku da je spriječi u očitoj namjeri da se i sama ukrca, tako da će zbunjena majka ostati na pločniku, a lice s kojeg joj se od putovanja obrisala šminka bit će slika žalosti? Djevojci će se za to fučkati, kao što će joj se fučkati kad poslije dozna da je majka morala prespavati u hotelu u Caenu jer te večeri nije bilo vlaka za Rouen: sigurno će misliti da joj tako i treba, mogla ju je jednostavno pustiti da sama otputuje u S.

Kojim ću riječima uhvatiti kakva je bila toga kolovoškog popodneva, pod promjenjivim ornskim nebom, nesvjesna onoga što će za tri dana zauvijek biti iza nje, kakva je bila upravo u tome plitkom trenutku koji se rasplinuo prije više od pedeset godina?

Kojim riječima, a da to ne bude objašnjenje – ili ne samo objašnjenje – onoga što će se dogoditi, a možda se ne bi dogodilo da nije skinula naočale, raspustila kosu iz punde i pustila je da joj se prospe po ramenima, što je daleko od majčinih očiju bio sasvim predvidljiv potez?

Riječi mi padnu na pamet same od sebe: sva zračni žudnjom i ponosom. I: samo čeka da se zaljubi.

Najradije bih tu stala, kao da ne treba ništa drugo reći, kao da smo time rekli sve što treba znati za nastavak. To je romaneskna iluzija, definicija po mjeri fikcionalne junakinje. No treba otići dalje, definirati podlogu – društvenu, obiteljsku i seksualnu – koja u tom trenutku hrani njezinu žudnju i ponos i to iščekivanje: potražiti povode ponosa i izvore sna.

Reći: prvi je put bez roditelja. Nikad se prije nije mačkula iz svoje zabiti.

Izuzmemo li putovanje autobusom u Lourdes s ocem kad je imala dvanaest godina i obredni posjet Lisieuxu svakog ljeta, kada nakon jutarnjih pobožnosti u karmelićanskom samostanu i bazilici vozač autobusa hodočasnike iskrca na plaži u Trouvilleu, od djetinjstva živi na uvijek istoj relaciji od roditeljske prodavaonice živežnih namirnica i pozamantarije s kafićem do Internata svetog Mihovila koji vode redovnice, relaciji na kojoj kao vanjska učenica putuje dvaput na dan. Za praznike ostaje u Yvetotu, čita u vrtu ili u svojoj sobi.

Jedinica je i roditelji nad njom strepe jer im je starija kći umrla sa šest godina, a i nju im je s pet godina zamalo odnio tetanus: vanjski joj svijet nije zabranjen, no izvor je straha (ocu) i nepovjerenja (majci). Ne smije nikamo bez pratnje starije sestrične ili kolegice iz razreda. Još je nikad nisu pustili na nečiji tulum. Prvi je put plesala prije tri mjeseca na karnevalskom plesu pod šatorom na Belgijskom trgu, a majka je sjedila i motrila na nju.

Mogla bih do besvijesti popisivati njezine društvene nepoznanice. Ne zna telefonirati, nikad se nije ni tuširala ni kupala u kadi. Ne poznaje nijednu drugu sredinu osim vlastite, radničke i katoličke, seljačkog podrijetla. S ove mi se vremenske udaljenosti doima nespretnom i usiljenom, čak neotesanom, silno je nesigurna u govoru i ponašanju.

Najintenzivnije živi u knjigama, koje guta otkako zna čitati. Iz njih i iz ženskih časopisa naučila je sve što zna o svijetu.

Kod kuće, na domaćem terenu, trgovkinjinoj kćeri – kako je cijela četvrt zove – sve je dopušteno. Do mile volje poseže u staklenke s bombonima i limenke s keksima, tijekom praznika do podneva čita u krevetu, nikad ne postavlja stol i ne lašti vlastite cipele. Živi kao kraljica i tako se ponaša.

Kraljevski je ponosna. Ne toliko zato što je najbolja u razredu, što je u neku ruku naravna stvar, ili jer ju je ravnateljica sestra Marija od Presvete Euharistije proglasila “internatskom perjanicom”, nego jer uči matematiku, latinski i engleski i piše eseje o književnosti, a nitko oko nje sa svim tim nema blage veze. Ponosna je jer je iznimka i jer joj to priznaje sva rodbina, radnička čeljad koja na prazničkim ručkovima mozga “na koga se uvrгла”, odakle joj taj “dar” za učenje.

Ponosna je jer je drukčija:

- na gramofonu vrti Brassensa i *The Golden Gate Quartet*, a ne Gloriju Lasso i Yvette Horner
- čita *Cvjetove zla* umjesto časopisa *Nas dvoje*
- vodi dnevnik, prepisuje pjesme i citate književnika
- sumnja da Bog postoji, iako redovito ide na misu i o blagdanima se pričesti. Vjerojatno je u nekome neodređenom međuprostoru između pobožnosti i bezboštva, malo-pomalo oslobađa se tereta legende, ali privržena je molitvi, obredima mise i sakramenata.

Ponosna je na svoje želje, smatra ih osobitim pravom koje joj pruža različitost, želi:

- otići iz Yvetota, pobjeći od majčina pogleda, od očiju škole i cijeloga grada i raditi što je volja: čitati cijelu noć, odijevati se u crno kao Juliette Gréco, visjeti u studentskim kafićima i plesati u La Cahotte, u Ulici Beauvoisine u Rouenu
- ući u nepoznat svijet čije je naznake kod imućnijih učenica u internatu i privlače i straše – svijet Bachovih ploča, knjižnica, pretplate na časopis *Stvarnosti*, tenisa, šaha, kazališta, kupaonica, svega zbog čega te djevojke ne može pozvati kući, gdje nema ni dnevnu sobu ni blagovaonicu, samo kuhinju koju su stisnuli između kafića i dućana, a zahod je u dvorištu – svijet u kojem se u njezinoj glavi raspravlja o pjesništvu i književnosti, smislu života i slobode, kao u *Dobu razuma*, Sartreovu romanu u kojem je živjela cijeli srpanj i pretvorila se u lik Ivich.

Nema svoje utvrđeno ja, samo razna “ja” koja se sele iz jedne knjige u drugu.

Znam da je neustrašivo sigurna u vlastitu inteligenciju i snagu jer je visoka metar sedamdeset i čvrste je građe, sama stražnjica i bedra. Da ima neku apstraktnu vjeru u budućnost, koju zamišlja poput slike *Crvene stube* Chaïma Soutinea, čiju je reprodukciju izrezala iz časopisa *Štivo za sve*.

Vidim je kako u koloniju stiže kao ždrebnica koja je pobjegla iz obora, prvi put sama i slobodna, pomalo bojažljiva. Jedva čeka da upozna sebi slične ljude, ljude koje zamišlja kao sebi slične. Koji će je prepoznati kao sličnu sebi.

Majka je oduvijek drži podalje od momaka, kao da su utjelovljenje đavla. Ona o njima bez prestanka sanja od svoje trinaeste godine. Ne zna s njima razgovarati, pita se kako to polazi za rukom drugim djevojkama koje viđa kako dokono čavrljaju s momcima na ulici u Yvetotu. Prije samo nekoliko mjeseci prvi je put poljubila nekog učenika Poljoprivredne škole i to je ljubakanje bez riječi – i on samo šuti – nastavila uz bezbroj lukavstava da izbjegne majčin nadzor: markirala bi tričetvrt mise, izmislila bi beskrajno čekanje kod zubara itd. Prekinula ga je netom prije mature iz straha od neke neodredive kazne.

Nikad nije ni vidjela ni dodirnula muško spolovilo.

(Uspomena iz koje se vidi koliko je neupućena: u katoličkom rokovniku koji su dobile u internatu, djevojka iz razreda hihotavo joj je pokazala citat Paula Claudela: “Muškarac je sretan samo kad dā sve od sebe.” Ona nije razumjela u čemu je prostota.)

Skapava od želje da vodi ljubav, ali samo iz ljubavi. Napamet zna odlomak iz *Jadnika* o prvoj Cosetteinoj noći s Mariusom: “Na pragu prvih bračnih noći stoji anđeo, s osmijehom i prstom na ustima. Pred tim svetištem gdje se slavi ljubav, duša dopire do zrenja.”

Kako se prisjetiti predodžbi i fantazija o spolnom činu koje lepršaju u tom “ja” na pragu kolonije?

Kako uskrisiti to potpuno neznanje i iščekivanje onoga na što se svodi sve što je u tom času u životu nepoznato i čudesno – tajne nad tajnama o kojoj se šapće od djetinjstva, no još je nitko nigdje nije ni opisao ni pokazao? Zagonetna čina koji nas uvodi na gozbu života, u njegovu bit – Bože, ne daj da prije umrem – i nad kojim se nadvija bauk zabrane i straha od posljedica u ono doba kalendarske metode kontracepcije,

kod koje je najgore što te svakog mjeseca draži napašću osam dana “slobode” neposredno uoči mjesečnice.

Nikako da u sjećanju rekonstruiram stanje duha koje je bilo plod preplitanja žudnje i zabrane, iščekivanja nekoga svetog iskustva i straha od “gubitka nevinosti”. Za mene i za veliku većinu francuskog stanovništva smisao tog izraza izgubio je svoju nevjerovatnu snagu.

Još nisam prešla preko ulaznog trijema kolonije. Tapkam u mjestu u nastojanju da ocrtam djevojku iz pedeset osme, kao da joj želim dati što detaljniji “profil”, kao da nikako da je dovoljno osjenčam, skupim dovoljno “psiholoških i socioloških obilježja” i portret će na kraju još ispasti nečitljiv, a mogla sam je sažeti kao “dobru učenicu provincijske katoličke škole, dijete skromne obitelji koje teži stilu života građanske intelektualne boeme”. Ili pak, jezikom iz časopisa, kao “djevojku odraslu u sredini koja je hranila njezino samopouzdanje”, drugim riječima “djevojku čiji narcizam ništa nije kočilo”. Ne znam bi li se djevojka koja se ukrcava u auto koji će je odvesti u koloniju u tim opisima prepoznala. Sigurno o sebi tako ne govori i ne misli, no možda bi se poslužila riječima Sartrea i Camusa o slobodi i pobuni. Znam da je u tom trenutku prije svega pere trema jer se nikad prije nije bavila djecom i u koloniju su je primili bez ikakve obuke za voditeljicu – još nije navršila osamnaest godina, što je uvjet za upis na pripremni tečaj.

Iako se ne mogu prisjetiti njezina jezika, svih jezika koji tvore njezin unutarnji govor – uzalud bih ih pokušala rekonstruirati, iako sam pišući roman *Što kažu ili ništa* mislila da je to moguće – barem mogu izvući uzorke iz djevojičnih pisama prijateljici iz razreda koja je iz internata otišla prethodne godine, a ta mi je pisma vratila 2010. Sva počinju

riječima *Najdraža Marie-Claude* ili *Darling* i završavaju s *Baj-baj* ili *Ćao*, što je među gimnazijalkama bilo u modi. U mjesecima uoči dolaska u koloniju, piše:

“Jedva čekam da se maknem iz ove škole [internata], gdje se gušimo i krepavamo od hladnoće i dosade” i “iz ove selendre od Yvetota”.

“Nosim pletenice, lakiram nokte i ne vežem kutu pojasom da časnama dignem živac.”

“Divno je biti mlad! Ne žuri mi se u bračne okove.”

Djevojka iz pedeset osme uživa u svemu što joj se čini “emancipiranim”, “modernim”, “posljednjim krikom” i osuđuje “principijelne djevojke” “uskih pogleda” ili djevojke “koje traže muža punog love”.

“Obožava” pisati školske zadaće iz francuskoga i prijateljici prepisuje teme. Je li Rabelais zagonetka? Boileau je rekao “ljubite pamet”, a Musset “neka vas ljubav raspameti!” itd.

Pisma joj se vrte isključivo oko školskog života i štiva (Sagan, Camusa, *Pobunjenog čovjeka* za kojeg kaže da je “naporan”), oko budućnosti i života općenito. Ton joj je ustreptao, ushićen. Često ponavlja izjavu da “život vrijedi živjeti”. Kad ode na ples za karneval u Yvetotu, kaže: “U bjesomučnu kovitlacu prvi sam put osjetila neku nevjerojatnu sreću i mislila sam naglas jer sam rekla ‘Sretna sam.’”

O roditeljima ni riječi.

Pisma mi se čine iskrenima, no nedvojbeno su prožeta željom da Marie-Claude – sanjarki koja prezire autoritete i čita suvremene romane iz knjižnice oca inženjera, kojoj zavidi i u njoj vidi uzor, vodiča u napredniji svijet – pokaže da imaju srodan ukus, da slično doživljavaju ljude i život i slično se prema njima postavljaju.

Tragove svog unutarnjeg govora najvjerojatnije ću naći u pjesmama i rečenicama književnika koje sam pomno prepisivala u rokovnik za 1958. s tvrdim crvenim koricama – trgovački rokovnik velikog formata, dar nekog dobavljača sira koji sam sačuvala kroza sve svoje selidbe. Upravo se tu djevojka iz pedeset osme otkriva na usta posrednika, riječima koje ju ocrtavaju idealizirano i izdižu je iz plitkosti i surovosti jezika vlastite sredine – barem ga tako ona doživljava.

Uz dvadesetak Prévertovih pjesama, tu je nekoliko pjesama Julesa Laforguea i Alfreda de Musseta te izdvojeni stihovi:

Život sam primio kao pljusku

I kao kad zazviždiš za neznankom

Krenuo sam za njim da nisam znao što je (Pierre Loizeau).

Proustove rečenice, sve o sjećanju, prepisane iz *Povijesti francuske književnosti* Paula Crouzeta. I druge, kojima sam zaboravila izvor:

Jedina je stvarna sreća ona koje smo svjesni u trenutku doživljaja (Alexandre Dumas sin).

Svaka me žudnja oplemenila više nego ostvarenje žudnje, koje uvijek bude varavo (André Gide).

Eto djevojke koja samo što nije ušla u koloniju.

Izvan mene je stvarna, ime joj piše u knjigama sanatorija S. ako su ih sačuvali. Annie Duchesne. Možda mi djevojačko prezime, koje sam smatrala odveć drečavim, nije bilo drago jer je došlo s *krive strane obitelji*, što bi rekla moja majka, i draže mi je bilo njezino, Duménil, nježno i prigušeno. Olako, možda čak i s olakšanjem, prezime Duchesne izgubit ću za šest godina kod matičara u Rouenu i u isti mah potvrditi i vlastiti prijelaz u građanski svijet i brisanje S.-a.

Stvarno je i to mjesto koje mi se s godinama u sjećanju prometnulo u nešto poput dvorca, mješavinu zdanja iz *Velikog Meaulnesa* i *Prošle godine u Marienbadu*, i koje sam bezuspješno tražila ujesen 1995. na povratku autom iz Saint-Maloa, tako da sam morala parkirati u glavnoj ulici u S.-u i neku trafikanticu pitati kako da dođem do sanatorija, a ona je zazujala kao da nikad prije nije čula tu riječ pa sam morala pojasniti kako “mislim da je to stari lječilišno-odgojni zavod” da bi mi naposljetku pokazala put. Tek danas na internetu u čudu doznajem da je to mjesto bilo srednjovjekovna opatija koju su tijekom stoljeća rušili, obnavljali i prenamjenjivali. Moguće ju je posjetiti samo u Dane kulturne baštine.

Na današnjim fotografijama ni po čemu se ne vidi da je nekoć služila kao sanatorij koji bi se ljeti pretvorio u veliku “lječilišnu koloniju”, a ona je u dvjema uzastopnim smjenama mogla primiti stotine boležljive ili “čudljive” djece koju je nadziralo tridesetak voditelja, dvoje nastavnika tjelesnog odgoja, liječnik i nekoliko medicinskih sestara. S druge pak strane o povijesti mjesta nema govora u razglednici koju je krajem kolovoza 1958. primila Odile – druga bliska prijateljica iz internata, ali bliska drukčije od Marie-Claude, jer je seljačka kći pa su ona i mala iz dućana u društvenom smislu u tako duboku dosluhu da si ne moraju ništa objašnjavati, dovoljno im je da kroza smijeh upotrijebe pokoju riječ iz narječja. Na toj razglednici koju mi je Odile prije nekoliko godina fotokopirala vidim pogled iz zraka na dojmljivu masu starih zgrada stroga izgleda u žučkasto kamenu, s tri krila nejednake visine i dužine u obliku polegnuta slova T kojemu je okomita crta blago pomaknuta udesno. Najkraće krilo podsjeća na kapelu. Na ulazu je monumentalan trijem s dvjema bočnim vratarnicama. Kompleks očito potječe

iz različitih razdoblja, a prevladava osamnaesto stoljeće. Između dvaju krila uklopljeno je sportsko igralište. Lijevo od trijema stoje niske zgrade poratnog tipa gradnje. Desno se prostire park kojemu se ne vidi kraj, a sve što se vidi na fotografiji opasano je zidom. Na poleđini: Sanatorij S. [...] – Orne.

U času kad u nj kanim uvesti Annie Duchesne 14. kolovoza 1958., obuzme me klonulost, čest znamen da ću odustatu od pisanja pred teškoćama koje ne znam jasno odrediti. Nemaju veze s manjkom uspomena: štoviše, moram se susprezati da se slike ne bi počele ulančavati – spavaća soba, haljina, zubna pasta Dijamant-caklina: sjećanje je šašav rekviziter – pa da me ne pretvore u očaranu gledateljicu filma koji nema smisla. Zapravo se suočavam sa sljedećim problemom: trebam dokučiti ponašanje te djevojke, Annie D., i shvatiti njezinu sreću i patnju tako što ću ih razmotriti u okviru pravila i vjerovanja društva od prije pola stoljeća, norme koja je bila sama po sebi razumljiva svima osim malenoj “naprednijoj” društvenoj margini kojoj ni ona ni drugi iz kolonije nisu pripadali.

Drugi.

Utipkala sam njihova imena i prezimena u internet-ski telefonski imenik. Prvo imena momaka. Što se veoma čestih prezimena tiče, rezultata s istim imenom ima toliko da mi dođe na isto kao da nisam dobila nijedan. Ništa mi ne govori koji je od svih tih Jacquesa R. bio u koloniji u ljetu 1958. Identitet im se rasplinuo u masi. Na temelju nekoliko prezimena s adresom u Donjoj Normandiji zaključila sam, možda pogrešno, da se radi o ljudima za koje pamtim da su ondje već živjeli 1958. To bi značilo da se nikad nisu maknuli iz zavičaja. Otkriće me je uznemirilo. Kao da su ostali isti jer

su se usidrili na istome mjestu, kao da im je nepromijenjeni geografski identitet jamčio postojanost vlastita bića.

Pokušala sam s prezimenima djevojaka. Nijedno mi nije ulijevalo povjerenje, zacijelo su gotovo sve promijenile prezime kao ja kad su se udale i nisu iskoristile susretljivu ponudu imenika koji je predlagao: “Unesite djevojačko prezime da vas nekadašnji znanci lakše nađu.”

Pretragu sam proširila na Google. Na društvenoj mreži Copains d'avant sasvim sam pouzdano identificirala Didiera D., bivšeg studenta Veterinarskog fakulteta u Maisons-Alfortu, a malo manje sigurno i Guyja A., podrijetlom sa sjevera Francuske, kojeg je spominjalo nekoliko sportskih portala iz Lillea i okolice.

Vratila sam se na imenik i ponovno utipkala prezime-na, očarana pred ekranom kao na rubu svjetlucavih bespuća odakle sam jedno po jedno pokušavala izvući bića koja su u njima nestala nakon ljeta pedeset osme.

Jesu li to doista ljudi čiju lokaciju Francuski telekom na karti obilježava plavim kružićem? Jesu li doista pod tamnom mrljom krova koji se vidi na maksimalno povećanoj fotografiji iz zraka i koji unutar tog istog lokacijskog plavog kružića podsjeća na metu?

Poigravala sam se s pomišlju da ih nazovem, čak i one za koje nisam sigurna, pod izgovorom da istražujem dječje kolonije iz pedesetih i šezdesetih godina. Mogla bih se predstaviti kao novinarka, postavljati pitanja. Jeste li bili u S.-u u ljetu 1958.? Sjećate li se drugih voditelja? Glavnog voditelja H.-a? I jedne voditeljice – zapravo, kratko je radila kao voditeljica, brzo je prešla u tajništvo zdravstvene službe, zvala se Annie Duchesne? Povisoka djevojka, dugokosa brijeta, s naočalama? Što biste mi mogli reći o njoj? Vjerojatno

bi pitali zašto me zanima. Ili bi rekli da sam pogriješila telefonski broj. Ili bi mi poklopili slušalicu.

Poslije sam se pitala zašto sam to poželjela učiniti, što sam zapravo htjela. Nisam nastojala potvrditi da se doista uopće ne sjećaju Annie D., a kamoli – strašne li pretpostavke – da je se sjećaju. U biti sam htjela samo jednu stvar, čuti im glas, iako je bilo malo vjerojatno da bih ga prepoznala: dobiti fizički, osjetan dokaz da postoje. Kao da mi treba da budu živi da bih mogla dalje pisati. Kao da imam potrebu pisati o živim bićima, u opasnosti od živih, a ne u spokoju koji dobijemo kad čovjek umre i postane bestjelesan kao fiktivno biće. Potrebu da mi pisanje bude neodrživ pothvat. Da se za sposobnost pisanja – ne za lakoću, nikomu pisanje ne ide teže nego meni – iskupim umišljenim strahom od posljedica.

Osim ako se, kad bolje razmislim, ne radi o perverznoj želji da budem sigurna da su još živi kako bih ih mogla kompromitirati kad ih raskrinkam: da budem njihov strašni sud.

Naposlijetku je ušla. Naravno, sve što je o sanatoriju zamišljala tijekom prošlih tjedana smjesta se izbrisalo pred pogledom na monumentalno kameno stubište, dugu blagovaonicu sa stupovima, goleme spavaonice vrtoglavo visokih stropova, uzak, mračan hodnik na najvišem katu gdje se nižu vrata soba namijenjenih voditeljima. U njezinoj sobi, na samom kraju hodnika, voditeljica s kojom je treba dijeliti – Jeannie, bujne kovrčave smeđe kose i debelih naočala s crnim okvirom – već je zauzela krevet do prozora i složila svoje stvari u polovicu ormara. Ushićeno samopouzdanje koje sam kod nje primijetila na pločniku pred kolodvorom ishlapjelo je. Upoznaje djevojke kako pristižu i čini joj se da su sve opuštena i odlučna, ništa ih ne može iznenaditi.

Njoj je sve novo.

Prve noći ne spava, smeta joj disanje cimerice koja je zaspala čim je legla. Nikad nije spavala s nekim koga ne poznaje. Čini joj se da prostor sobe više pripada cimerici nego njoj.

Druge djevojke dolaze iz gimnazija i učiteljskih škola. Njih nekoliko već predaje. Ima i momaka i djevojaka koji cijele godine rade kao odgajatelji u sanatoriju. Ona je jedina iz crkvene škole. Naravno da prezire Internat svetog Mihočila, ali nikad se nije kretala u svjetovnu svijetu u kojem je, primjerice, 15. kolovoza dan kao svaki drugi, i to dan kada u koloniju stižu djeca, pa prvi put u životu neće otići na misu za Veliku Gospu. Na prvom su je ručku pitali u kojem je srednjaku. Prvo oklijeva – njoj je srednjak srednji prst – a onda odgovori da ide u Gimnaziju Ivane Orleanske u Rouenu. Na pitanja poznaje li ovu ili onu djevojku, morala je priznati da u gimnaziju kreće tek najesen, da je dosad pohađala crkvenu školu.

Miješano je društvo zbuñuje. Nije spremna na jednostavne drugarske odnose između momaka i djevojaka koji rade isti posao. Situacija joj je nova. S momcima zapravo zna razgovarati samo u stilu uličnih prepucavanja u kojima se djevojke u isti mah i brane i mame kada u gradu očijukaju i ismijavaju momke koji im se prikrpaju. Na sastanku uoči dolaska djece pogledom je preletjela petnaestak momaka i nije izdvojila nijednoga koji bi se uklopio u njezin san o tome da se zaljubi.

Dvije slike iz prvih dana:

Na sunčanu travnjaku u vrijeme ručka, pred vratima velike blagovaonice, pod dirigentskom palicom elegantna ravnateljica u sakou i hlačama boje jesenjeg lišća, stotinjak okupljene djece pjeva prvo posve tiho pa sve glasnije, dok

se pjesma ne zaori tako da se streseš i onda se opet utiša do jedva čujna šapta: Tata! Mama! Dijete vam ima samo jedno oko! Tata! Mama! Dijete vam ima samo jedan zub! Joj, Bože moj, zlo i naopako, kad ti dijete dijete ima samo jedno oko. Joj, Bože moj, zlo i naopako, kad ti dijete dijete ima samo jedan zub.

Na travi u parku, dvanaest tinejdžerki u odori, plavim majicama i kratkim hlačama, preplele su ruke i plešu, a u sredini stoji plavokosa voditeljica s konjskim repom i poletno ih vodi u koraku, čas udesno, čas ulijevo, uz pjesmu: Nosim cipke pune rupa, nosim cipke pune rupa / Hopa-cupa, hopa-cupa.

U tim slikama koje su mi se usjekle čitam da djevojku iz pedeset osme općinjava strogo organiziran svijet kojim upravlja sportska zviždaljka, a ritam mu u ozračju veselja i slobode daju koračnice. Društvo gdje su svi od ravnatelja do medicinskih sestara vedro raspoloženi i gdje joj se odrasli prvi put čine podnošljivima. Nešto kao idealan, zatvoren svijet u kojem su sve potrebe obilno namirene i ne štedi se na hrani, igrama i aktivnostima, o čemu u internatu u Yvetotu nije mogla ni sanjati.

Iščitavam želju da se prilagodi toj novoj sredini, ali i maglovit strah da za to nije sposobna, da nikad neće dosegnuti uzor plavokose voditeljice – ne zna nijednu pjesmu u kojoj se ne spominje Bog. (Kako joj je laknulo kad je drugog dana doznala da neće dobiti vlastitu grupu, nego će biti “leteća” voditeljica, to jest, zamjena drugim voditeljima u njihove slobodne dane.)

U koloniji je već tri dana. Večer je, subota. U spavaonicama sva su djeca u krevetu. Vidim je kao što ću je vidjeti još desetke puta, kako s cimericom silazi stubištem, krak za krakom, u trapericama, pletenoj mornarskoj majici bez rukava i bijelim sandalama na remenčiće. Skinula je naočale i raspustila punđu, duga joj kosa pada niz leđa. Izvan sebe je od uzbuđenja, ovo joj je prvi tulum.

Više ne znam je li glazba već svirala kad su stigle u podrum, izvan glavne zgrade, možda ispod ambulante ili nekoga drugog objekta. Ni je li on već bio u društvu koje je petljalo oko gramofona i biralo ploče. Sigurno je da ju je on prvi pozvao na ples. Svira *rock*. Ona se zbuni jer loše pleše (možda mu je to i rekla da se ispriča). Vođena stiskom nje-gove ruke, vrti se dugim koracima, sandale joj kuckaju po betonskom podu podruma. Smetena je jer je on ne prestaje fiksirati dok je vrti. Nitko je nikad nije gledao tako bremenitim pogledom. On je H., glavni voditelj. Visok je, plavokos, kršan, ima malo trbuha. Ona se ne pita sviđa li joj se, je li joj zgodan. Ne izgleda bitno starije od ostalih voditelja, no u njezinim očima nije momak nego gotov čovjek, prije na račun položaja nego dobi. Svrstava ga u rukovodstvo, kao i njegovu kolegicu, glavnu voditeljicu L. Tog je dana ručala za njegovim stolom i za desertom se postidjela, bilo joj je silno neugodno jer nije znala kako se pristojno jede breskva. Nije joj bilo na kraj pameti da bi ga mogla zanimati, sada ne može doći k sebi.

On u plesu uzmiče prema zidu i uporno je fiksira. Ugasi se svjetlo. On je silovito privuče na prsa, usnama joj prignežći usne. U mraku se razlegne negodovanje, netko ponovno upali svjetlo. Ona shvati da je on pritisnuo prekidač. Nije u stanju podignuti pogled prema njemu, u slatkoj je panici.

Ne ide joj u glavu što joj se događa. On šapne, idemo van? Ona pristane, ne mogu se ljubakati pred ostalima. Izišli su, hodaju zagrljeni duž zidova sanatorija. Hladno je. Nedaleko od blagovaonice, pred mračnim parkom, on je stisne uza zid, trlja se o nju, ona osjeća kako joj preko traperica spolovилоm pritišće trbuh. Previše se žuri, ona nije spremna za toliko hitnje i žestine. Ne osjeća ništa. Pokorila ju je žudnja koju je u njemu pobudila, neobuzdana, divlja muška žudnja koja nema veze sa žudnjom njezina polaganog i opreznog proljetnog dečka. Ne pita kamo idu. U kojem je trenutku shvatila da je vodi u sobu, možda joj je rekao?

U njezinoj su sobi, u mraku. Ona ne vidi što on radi. U tom trenutku još vjeruje da će se dalje ljubiti i milovati preko odjeće na krevetu. On kaže: "Svuci se." Otkako ju je pozvao na ples, učinila je sve što je tražio. Nema razlike između onoga što joj se događa i što sama čini. Legne kraj njega na uski krevet, gola. Ne stigne se priviknuti na tu potpunu golotinju, na njegovo golo muško tijelo, smjesta osjeti kako je ud koji joj gura među bedra masivan i krut. On gura na silu. Nju boli. Kaže da je nevinna, da se obrani ili da objasni. Vrisne. On je ukori: "Bolje da svršiš nego da se dereš!" Ona bi radije da je negdje drugdje, no ne odlazi. Hladno joj je. Mogla bi ustati, upaliti svjetlo, reći mu da se obuče i da se pokupi. Ili bi se sama mogla obući, otpiliti ga i vratiti se na tulum. Mogla je. Znam da joj to nije palo na pamet. Kao da je prekasno za povratak i stvari moraju ići svojim tijekom. Kao da nema pravo napustiti tog muškarca u stanju koje je kod njega izazvala. Tako mahnita od žudnje prema njoj. Ne može zamisliti da je nije birao, da od svih djevojaka nije htio baš nju.

Nastavak je nalik na pornić u kojem muškarčeva partnerica zaostaje, ne zna što sa sobom jer ne zna što slijedi. On

vodi igru. Uvijek je korak ispred. Povuče je sebi do prepona, uvali joj kurac u usta. Nju smjesta zapljusne gusta bujica sperme, šikne joj i u nosnice. Nije prošlo više od pet minuta otkako su ušli u sobu.

U sjećanju ne mogu naći nikakav osjećaj, kamoli mi-sao. Djevojka na krevetu gleda kako joj se događaju stvari za koje prije sat vremena nije ni sanjala da bi mogla doživjeti, i to je sve.

On upali svjetlo, pita je koji je od dva toaletna sapuna na umivaoniku njezin, desni ili lijevi, nasapuna si spolovilo, nasapuna i nju. Ponovno sjednu na krevet. Ona mu ponudi mliječnu čokoladu s lješnjacima koju je donijela iz obiteljskog dućana, on se našali, kad dobiješ plaću, radije kupi viski! To je luksuzno piće koje njezini roditelji ne prodaju, a njoj se alkohol ionako gadi.

Cimerica će joj se svaki čas vratiti s tuluma. Obuku se. Ode s njim u njegovu sobu, koju on kao glavni voditelj ni s kim ne dijeli. Potpuno se odrekla vlastite volje, posve se prepustila njegovoj. Njegovu muškom iskustvu. (Ni u jednom trenutku neće proniknuti u njegove misli. Do dan-danas su mi zagonetka.)

Ne znam kada točno pristane izgubiti nevinost – a pristane, nije da se s tim pomiri. Želi je izgubiti. Surađuje. Ne sjećam se koliko je puta pokušao ući u nju pa mu je popušila jer nije uspio. Priznao je, kao da hoće nju opravdati: “Velik mi je.”

Ponovi da bi htio da ona svrši. Ne može, pregrubo joj dira spolovilo. Možda bi mogla kad bi joj ga milovao jezikom. Ona to ne traži, sramota je da djevojka zatraži takvo što. Čini samo što on poželi.